

УДК (381.781+94)(477+47+57)

Українська дипломатична місія УСРР при народному комісаріаті в справах національностей РСФРР

В.В. СОКИРСЬКА

Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини, м. Умань, Україна,
E-mail: sokirskavv@mail.ru**Авторське резюме**

Досліджується процес формування взаємовідносин між РСФРР і УСРР та представництва Української СРР в радянських органах влади РСФРР. У період 1920 – 1923 рр. уряд УСРР розгорнув мережу власних дипломатичних представництв. Юридичне право на міжнародні відносини з'явилося в українського радянського уряду лише після підписання 28 грудня 1920 р. союзного договору між УСРР і РСФРР із взаємним визначенням суверенітету і незалежності сторін. З'ясована роль Дипломатичної місії УСРР в РСФРР у становленні російсько-українських відносин як міждержавних. Охарактеризована структура, функції та значення Дипломатичної місії УСРР в РСФРР, очолюваної Ю.М. Коцюбинським, встановлена періодизація роботи Української Дипломатичної місії. Крім завдань чисто політичного характеру, виконувалися ще завдання зв'язку з закордонними представництвами УСРР та укладалися угоди з іншими договірними республіками.

Доведено, що Українська Дипломатична місія в Москві на початку 1920-х рр. відіграла важливу роль у встановленні політичних і економічних взаємовідносин з частинами територій колишньої Російської імперії та з окремими іноземними державами.

Ключові слова: УСРР, РСФРР, дипломатична місія, представництво УСРР, українсько-російські взаємовідносини, Ю. Коцюбинський, угода, дипломатичний договір.

Ukrainian diplomatic mission of the USSR at the people's commissariat for nationalities affairs of RSFSR

V.V. SOKYRSKA

Uman state pedagogical university named P. Tychnya, Uman, Ukraine, E-mail: sokirskavv@mail.ru

Abstract

The author studied the process of formation of the relations between the RSFSR and the USSR and the representative of the Ukrainian SSR in the Soviet government of the RSFSR. In 1920 – 1923 the USSR government developed its own network of diplomatic missions. In December 28, 1920 the Ukrainian Soviet government got the legal right to international relations appeared only after the signing the Union Agreement between the USSR and the RSFSR where a mutual sovereignty and independence of the parties have been defined. The role of the diplomatic missions of the Ukrainian SSR in the RSFSR in the development of Russian-Ukrainian relations as interstate has been clarified. The structure, function and significance of the Ukrainian SSR diplomatic missions in the RSFSR, headed by Yu. Kotsiubynskyi have been characterized. The periods of the Ukrainian diplomatic missions have been revealed. Except political tasks the Ukrainian diplomatic mission also connected with the USSR foreign missions and entered the agreement with other republics.

It was proved that the Ukrainian diplomatic mission in Moscow in the early 1920s played an important role in establishing political and economic relations with parts of the former Russian Empire territories and some foreign countries.

Key words: USSR, RSFSR, diplomatic missions, USSR representative, Ukrainian-Russian relations, Yu. Kotsiubynskyi, agreement, diplomatic agreement.

Постановка проблеми. Будь-який політичний режим, навіть встановлений насильницьким шляхом, потребує міжнародного визнання. Не винятком у цьому сенсі стало прагнення більшовицького окупаційного режиму в Україні на початку 1920-х рр., що приховувався за аббревіатурою УСРР, міжнародної легітимізації. Задля цього уряд УСРР докладав значних дипломатичних зусиль для переконання урядів іноземних держав у законності своєї влади в Україні і, відтак, для визнання уряду УСРР єдиним представником Української держави на міжнародній арені.

Аналіз досліджень і публікацій. Радянська історіографія у дослідженні питання відносин між незалежними республіками, що постали на

руїнах колишньої імперії, виглядає надто заполітизованою [2; 4; 11; 12]. Вона старанно обходить численні негативні явища, особливо ті питання, що торкалися проблем процесу формування відносин між республіками і утворення та становлення СРСР.

На початку 90-х рр. ХХ ст. з'явилася значна кількість досліджень з історії України, в яких особливий інтерес проявлявся і до подій 1920-х років [5]. Аналізуючи більшовицьку політику стосовно радянських республік загалом і України, українські історики стверджували, що після 1 червня 1919 р. уряд кожної неросійської республіки втратив понад половину своєї ефективної влади і незалежності [6 – 8].

Процес формування взаємовідносин між

РСФРР і УСРР та представництва Української СРР в радянських органах РСФРР, за винятком поодиноких розвідок науковців [3; 9; 10], в історіографії належним чином не досліджений.

Метою дослідження стало з'ясування місця і ролі Дипломатичної місії УСРР при РНК РСФРР у становленні російсько-українських відносин як міждержавних.

Виклад основного матеріалу. Радянська Росія контролювала всі сфери життя національних радянських республік, незважаючи на їх незалежний юридичний статус на початку 20-х років ХХ ст. Однак контроль зовнішньополітичної діяльності радянських республік був відносним, адже Москва не могла контролювати зарубіжні країни. Доводилося покладатись на те, що керівники національних республік дотримуватимуться курсу, визначеного в центрі. І хоча центральне керівництво майже не сумнівалося в лояльності периферійних органів власної партії, однак зовнішньополітична активність національних республік усе-таки в перспективі загрожувала перетворенням формальної незалежності на реальну. Цього не бажало ні партійне керівництво, ні особисто В. Ленін.

На такому тлі міжнародна діяльність уряду УСРР здавалася незрозумілою. Науковці пояснюють цей феномен особистістю Х. Раковського, який мав вроджений дипломатичний талант. Однак спроби українців реалізувати своє право на контакти із зовнішнім світом постійно нащтовхувалися на перепони у центральних партійних і радянських органах.

Уряд УСРР мав намір, долаючи міжнародну ізоляцію, налагоджувати з іноземними державами офіційні політичні відносини. У період 1920 – 1923 рр. уряд УСРР розгорнув мережу власних дипломатичних представництв. Зокрема, представники УСРР перебували в РСФРР, Австрії, Польщі, Німеччині, Чехословаччині, Італії, Туреччині, Латвії, Литві, Естонії. Щодо іноземних дипломатичних посланців при уряді радянської України, то серед них були представники Польщі, Австрії, Німеччини, Чехословаччини, які опікувались переважно торговельно-економічними та консульськими питаннями.

Юридичне право на міжнародні відносини з'явилося в українського радянського уряду лише після підписання 28 грудня 1920 р. союзного договору між УСРР і РСФРР із взаємним визначенням суверенітету і незалежності сторін. 13 грудня 1920 р. на основі Українського Представництва при Наркомнаті РСФРР була заснована перша дипломатична місія Української Соціалістичної Радянської Республіки при РНК РСФРР [10, с. 127].

Оскільки зовнішньополітичний чинник в укладенні російсько-українського договору

28 грудня 1920 р. був ключовим, то невдовзі після його ратифікації Всеросійським з'їздом Рад Українське Представництво при Наркомнаті РСФРР на чолі із Юрієм Коцюбинським у Москві відіграло важливу роль у здійсненні УСРР «права посольства» [3, с. 17]. А вже 31 грудня 1920 р. в Москві було підписано першу угоду про мирне співробітництво між УСРР і демократичною Грузією.

1921 р. ознаменував собою входження УСРР у дипломатичне життя Європи, що стало справжнім проривом у справі міжнародного визнання УСРР та налагодження міждержавних відносин.

Українське представництво при Наркомнаті РСФРР на чолі з Юрієм Коцюбинським перебрало на себе функції Дипломатичної місії УСРР – перше дипломатичне представництво УСРР, яке було акредитоване при уряді РСФРР 12 січня 1921 р.

З початку правовий статус дипломатичних представництв УСРР не був прописаний. Лише починаючи з другої половини 1921 р. в основу роботи української дипломатії було покладено постанови ВУЦВК про затвердження «Положення про представників УСРР за кордоном» від 5 вересня 1921 р. та «Про права дипломатичних представників УСРР за кордоном» від 3 серпня того ж року [1, с. 93].

Штати Української Дипломатичної Місії в Москві спочатку склалися з трьох осіб. На середину 1921 р. вони вже становили 13 осіб. Крім Голови Дипломатичної Місії Ю.М. Коцюбинського та секретаря В.К. Ляха, до нього були введені посади завідувача канцелярії, інформаційним відділом та відділом політичної еміграції, перекладача, друкарки, журналіста, завгоспа та кур'єра. Зростало і фінансування місії. Витрати на її утримання на середину року становили близько 400 тис. руб. [13, арк. 5].

Українській дипломатичній місії в Москві, як першому закордонному представництву УСРР, випало на долю важке і відповідальне завдання – бути посередником у справі оформлення і закріплення міжнародного становища УСРР, шляхом підписання цілого ряду дипломатичних угод, у тому числі й з іншими європейськими державами.

У цей час «українське питання» було одним із ключових у відносинах між Польщею і РСФРР. Територія Західної України розглядалася як можливий терен майбутнього радянсько-польського збройного протистояння. Крім того, призначення самостійного українського посла до Польщі (першого посла радянської України) повинно було позитивно вплинути на уряди буржуазних держав і полегшити подальше визнання УСРР.

Зверталася ще серйозна увага на роботу по розшаруванню української еміграції. Самостійне представництво УСРР в країнах зі значною

українською еміграцією (Австрія, Чехословаччина) мало виступати як нова конкуруюча сила для переконання вихідців з України в необхідності співпраці. Дипломати УСРР, під «невсипущим оком» московського компартійного центру, мали пильно відстежувати процеси в середовищі української політичної еміграції, докладати зусиль для консолідації «зміновихівського руху», поширення серед нього прорадянських настроїв та його пропагандистського використання [1, с. 93].

В усіх інших країнах представником України за сумісництвом виступали голови дипмісій РСФРР. Але і в таких випадках у складі посольства повинна бути особа на рівні радника чи секретаря посольства зі знанням української мови, пов'язана з Наркоматом зовнішніх справ УСРР, яка, в разі потреби, могла виступити, як фахівець, що знає державне і суспільне життя України.

З огляду на характер взаємовідносин УСРР і РСФРР, встановлених Восьмим з'їздом Рад, УСРР отримала право мати у великих державах, особливо з чисельною українською еміграцією, свої самостійні представництва лише з політичними функціями, тісним способом пов'язані з представництвом РСФРР. Питання, що стосувалися сфери економіки, зовнішньої торгівлі, військових справ мали вирішуватися спільно з РСФРР [14, арк. 229].

Робота Народного комісаріату закордонних справ УСРР значно гальмувалася внаслідок відсутності текстів різних договорів, угод РСФРР з іншими країнами. Наркомат звертався з цим проханням до Повпреда УСРР в Москві Ю. Коцюбинського допомогти організувати систематичне постачання всіма матеріалами, що знаходилися в НКЗС РСФРР [15, арк. 13].

В усій роботі Української Дипмісії можна виділити три періоди. Перший, який припадає на січень-березень 1921 р., це період, коли здійснювалося попереднє знайомство і складалися попередні відносини з існуючими в Москві представництвами іноземних держав з метою формування належної правдивої думки про УСРР, спростування упереджених та безглузких думок, які в них існували стосовно України, надання вичерпної і правдивої інформації про Україну, як незалежну і суверенну державу. Саме існування Української Дипломатичної Місії в Москві уже було в тих умовах найкращим і дієвим засобом пропаганди самої ідеї незалежності УСРР. У цей період Українською Дипломатичною місією були укладені угоди з Грузією і Литвою, створено основу для другого періоду її діяльності.

Упродовж другого періоду, який тривав з березня по вересень 1921 р., Українська Дипломатична місія уклала договори і конвенції про біженців з Литвою, оптацію громадянства і

майнові права громадян Латвії в Україні і угоду про репатріацію військовополонених з Туреччиною. Характерно, що укладення репатріаційних угод зазвичай передувало досягненню політичних домовленостей УСРР про визнання її урядами іноземних держав.

До цього ж періоду слід віднести також тривалі переговори з Польською місією в Москві, що полегшило і прискорило від'їзд Українського Посольства до Варшави.

У третьому періоді, що припав на осінь 1921 р., було укладено договір з Естонією, який по формі варто вважати найвдалішим із усіх укладених раніше. Також мали колосальне економічне і політичне значення для УСРР переговори з Німеччиною і Англією. Велася переговори з Персією. Для цього РНК УСРР призначала і уповноважувала Голову Української Дипломатичної місії в Росії Ю. Коцюбинського вступити в переговори з представниками уряду Персії в Москві для укладення попередньої угоди між Україною і Персією [16, арк. 1], а також Україною і Республікою Азербайджан [17, арк. 3].

Складними у цей час були відносини між УСРР і Чехословаччиною, позаяк чехословацька сторона тривалий час не хотіла визнавати ні УСРР, ні її повпредство, як єдине українське представництво, припускаючи можливість одночасного функціонування в Чехословаччині дипломатичної місії УНР [18, с. 66]. Українська Дипломатична місія в Москві намагалася впливати на офіційну Прагу через проведення переговорів і підтримання добрих відносин з Торгівельною місією Чехословаччини в Росії. Ці заходи вимагали особливо політичного tactu до від'їзду 10 травня 1921 р. М. Левицького до Праги в якості представника Українського Червоного Хреста для вирішення питання репатріації військовополонених [19, арк. 2]. Передбачалося, що згодом він буде акредитований як Уповноважений УСРР зі справ репатріації в Чехословаччині. Також українська сторона прагнула перетворення Повпредства УСРР в Чехословаччині на єдине українське представництво і встановлення дипломатичних відносин УСРР і ЧСР [18, с. 66]. Не останню роль у цій політиці мала відіграти і Українська Дипмісія в Москві.

14 лютого 1921 р. Ю. Коцюбинський разом зі спеціальним посланцем уряду УСРР Ф. Коном заключив у Москві перший в короткій історії незалежної дипломатії УСРР договір про встановлення дипломатичних відносин з Литовською Демократичною Республікою. Він став першим прорахунком та, враховуючи особливо загострені відносини, що існували тоді між Литвою і Польщею, відповідним чином прискорив тоді також підписання Ризького договору УСРР з Польщею.

До цього періоду відноситься також оста-

точно вироблений і погоджений сторонами проект договору між УСРР і Грузією, який потім втратив значення у зв'язку з падінням у Грузії меншовицького уряду. Крім договору про взаємовідносини між УСРР і Литвою було також укладено угоду про оптацію громадянства і реевакуацію біженців Першої світової війни. Деяко сприятливі умови, які були надані цими угодами литовським громадянам, можуть бути пояснені, по-перше, зацікавленістю української сторони у підписанні першої угоди з буржуазною державою і по-друге, тим тиском, який цей договір повинен був чинити на Польщу, яка перебувала тоді в стані війни з Литвою. Затягування ратифікації цього договору Литовським сеймом вимагало від НКЗС УСРР через Дипломатичну місію в Москві активізації зусиль. Через повпреда УСРР в Москві Ю. Коцюбинського здійснювалися переговори про відкриття посольства Польщі в Харкові.

Договір з Латвійською Демократичною Республікою, підписаний у Москві 3 серпня 1921 р., переговори по його укладенню були тривалими, з технічної точки зору був уже більш досконалим від попереднього з Литвою. У ньому були більш детально опрацьовані правила оптації громадянства обох сторін, а також включалися статті, що регулювали майнові відносини латвійських громадян в УСРР. З політико-економічної точки зору цей договір мав для Української СРР велике значення. Надаючи можливість Україні користуватися латвійськими портами в Балтійському морі, Латвія ставала посередником у політичних і економічних взаємовідносинах України з країнами Північної Європи, в першу чергу з Швецією, Норвегією, Данією. Поступово до кола країн, що підписали угоди з Україною, потрапляли і провідні європейські держави. Українська Дипломатична місія в Москві виявила велику активність у близькосхідному питанні і відносинах з кемалістською Туреччиною. 14 квітня 1921 р. повпред УСРР у Москві Ю. Коцюбинський повідомив Раднарком УСРР про отримання пропозиції від уряду Туреччини про укладення договору про взаємне визнання і встановлення дипломатичних відносин з УСРР [20, арк. 28]. Цим діям передувало підписання угоди про обмін військовополоненими і цивільними біженцями [21, арк. 12]. Із 3 вересня 1921 р. в Москві проходили переговори з Великими Національними Зборами Туреччини, які завершилися підписанням 17 вересня 1921 р. українським і турецьким послами в Москві конвенції «Про репатріацію військовополонених і цивільних інтернованих» [22, арк. 87]. Уповноваженим Туреччини у справах репатріації в УСРР було призначено Різу-бея – аташе турецької дипломатичної місії в РСФРР [23, арк. 4].

Фактично Українською Дипломатичною місією в Москві були створені умови для того, щоб 5 листопада до Анкари було направлено надзвичайне посольство на чолі з головнокомандувачем військ України і Криму М. Фрунзе. 21 січня 1922 р. між Україною і Туреччиною укладається договір про дружбу і братерство. Виступаючи на 3-й сесії VI скликання ВУЦВК УСРР, Фрунзе особливо наголошував на значному геополітичному інтересі України щодо становища на Близькому Сході і в зоні чорноморських проток. У резолюції за його доповіддю ВУЦВК висловилася за обов'язкову участь УСРР, поряд з Росією та Грузією, в міжнародній конференції з питань цього регіону [1, с. 92].

Таким чином, ще до укладення політичного договору, в УСРР вже був присутній офіційний представник Туреччини. Крім того, ці заходи стали першим кроком до укріплення міжнародного становища УСРР на Близькому Сході і охорони її політичних і економічних інтересів на Чорному морі.

Унаслідок непростиж українсько-німецьких переговорів та за активної позиції Укрдипмісії 23 квітня 1921 р. було укладено все ж таки угоду між УСРР і Німеччиною «Про обмін військовополоненими і цивільними інтернованими» [24, с. 14]. Угода обмежувалася питанням обміну населенням: уповноважений Німеччини зі справ репатріації РСФРР міг заснувати свої підвідділи в Україні, зокрема – в Харкові, Києві і Одесі. При бюро РСФРР зі справ репатріації в Німеччині створювалося українське відділення.

Завдяки перебуванню Української Дипломатичної місії в Москві, стало можливим заочаткування відносин з Англійською Торгівельною місією [22, арк. 87 зв.]. Британським Уповноваженим неодноразово піднімалося питання стосовно репатріації британських громадян і родичів натуралізованих британських громадян, що мешкали на території України. Вирішення цих питань на користь Англії мало велике значення для України, так як британське представництво розглядало питання укладення репатріаційної угоди між Англією і УСРР. Особливий інтерес для британців становила українська цукрова промисловість.

З огляду на відсутність у Москві Представництва Українського Червоного Хреста, Укрдипмісія являлася в окремих випадках і посередником у переговорах Українського Червоного Хреста з Міжнародним Червоним Хрестом [22, арк. 87 зв.]. 10 грудня 1921 р. на засіданні Колегії НКЗС УСРР за участю Наркома закордонних справ УСРР Х. Раковського, його заступників В. Яковлева, С. Брона, слухалося питання про укладення Договору між Червоним Хрестом УСРР і РСФРР. Було прийнято рішення виробити такий проект договору [25, арк. 109].

Крім завдань чисто політичного характеру, виконувалися ще завдання зв'язку з закордонними представництвами УСРР. Особливе значення це мало при встановленні безпосереднього зв'язку по прямому проводу між Харковом і Варшавою. Крім своєї ролі посередника в технічному зв'язку між Прагою, Берліном і Варшавою, з одного боку і Харковом, з іншого, Українською Дипломатичною місією виконувалися ще й завдання інформаційного характеру: постачання українських закордонних представництв друкованими та іншими матеріалами, а також бюлетенями про внутрішнє економічне і політичне становище України. Ця інформація мала для представництв іноземних держав велику цінність. Зверталася увага НКЗС УСРР на необхідність інформування закордонних представництв УСРР через РАТАУ та через Інформаційний відділ НКЗС УСРР.

На порядок денний роботи Української Дипломатичної місії в Москві виносилося питання укладення угод з іншими договірними радянськими республіками. Мотивувалося це потребою політичної і військової єдності, спільністю організації державного устрою, пролетарською солідарністю, що були закріплені договорами кожної із них з РСФРР [22, арк. 84]. Тому 8 грудня 1921 р. на ім'я Голови дипломатичної місії УСРР в РСФРР надійшла телеграма від завідуючого дипломатичним відділом НКЗС УСРР із завданням негайного проведення переговорів і підписання договорів з Радянськими Республіками Грузії, Вірменії, Азербайджану і Білорусії. Ю. Коцюбинський отримував аналогічний для всіх республік текст договору та всі повноваження для його підписання. До роботи приступили негайно, так як 13 грудня 1921 р. повинен був відкритися VI Всеукраїнський з'їзд Рад, який і мав затвердити ці договори [22, арк. 77].

Перед Дипломатичною Місією УСРР в Москві стояло завдання укладення договору і встановлення представництва в Далекосхідній

Республіці. Зацікавленість української сторони в результативності цих договорів пояснювалася значним числом українців, що проживали на території ДСР. Партійне керівництво було зацікавлене в нейтралізації національного руху і спрямуванні тенденції розвитку національної культури українського населення ДСР в класове русло [25, арк. 109].

Після підписання договорів республіки обмінювалися уповноваженими. Кожна республіка мала право утримувати свого уповноваженого представника, який користувався усіма правами представників іноземних країн і, більше того, міг бути присутнім з правом дорадчого голосу в усіх не оголошених закритими засіданнях вищих центральних органів радянської влади в державі, при якій він акредитований.

Для більш тісного зв'язку УСРР з РСФРР Колегія НКЗС УСРР запропонувала надіслати повноваженого представника РСФРР до Харкова. Пропонувалося також ввести Повпреда РСФРР в Колегію НКЗС УСРР, а Ю. Коцюбинського, відповідно, в Колегію НКЗС РСФРР [25, арк. 109].

Висновки. Українська Дипломатична місія в Москві розпочала свою роботу на початку 1921 р. з не зовсім з'ясованими завданнями. Але досвід роботи, набутий нею впродовж того досить насиченого для молодого української дипломатії року, вже чіткіше вимальовував і завдання на найближчу перспективу. Перед всяким новим державним утворенням, яким являлася і Українська СРР, першочерговим поставало завдання укладення договірних відносин з найближчими сусідніми державами. Це завдання було виконано. Українська Дипломатична місія в Москві відіграла важливу роль у встановленні політичних і економічних взаємовідносин з частинами території колишньої Російської імперії та з окремими іноземними державами. На черзі стояло важливе питання – з'ясування ролі, яку може відігравати УСРР у світовій політиці і світовому господарстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Веденєв Д. Нігілізм тут недоречний. Історія дипломатичної служби Радянської України 1917 – 1923 років // Політика і час. – 2001. – №6. – Червень. – С. 88 – 95.
2. Даниленко В.М., Касьянов Г.В., Кульчицький С.В. Сталінізм на Україні: 20 – 30-ті роки. – К.: Либідь, 1991. – 344 с.
3. Єфіменко В. Створення Повноваженого представництва УСРР в РСФРР // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. - № 19. – С. 16 – 33.
4. История национально-государственного строительства в СССР. 1917 – 1978. В 2-х т. / АН СССР; Институт истории СССР; редкол. (отв. ред.) и др. Т. 1. – 3-е изд, допол. и перераб. – М.: Мысль, 1979. – 424 с.
5. Костюк Григорій. Сталінізм в Україні (Генеза і наслідки). Дослідження і спостереження сучасника. – Київ: Видавництво «Смолоскип», 1995.
6. Крохоткин А.М. Постоянные Представительства – органы связи Советов Министров союзных республик с Советом Министров СССР // Советское государство и право. – 1962. – № 11. – Ноябрь. – С. 89 – 97.
7. Марценюк Л.М. Політичний статус України в контексті реалізації стратегічного курсу РКП(б) (1918 – 20-ті роки). – К., 1997. – 32 с.
8. Марценюк Л.М. Українська радянська державність у контексті реалізації більшовицької моделі централізованої держави. 1918 – 1929 рр. (Історичні аспекти проблеми): Автореф. дис. на здобуття

- наукового ступеня канд. іст. наук: спеціальність 07.00.01 – історія України. – Київ, 1998. – 20 с.
9. Муксинов И.Ш. Совет министров союзной республики. – М.: Юридическая литература, 1969. – 208 с.
 10. Чехович В.А. Постійне Представництво Ради Міністрів Української РСР при Раді Міністрів Союзу РСР: історія і сучасність // Правова держава. – К.: Наукова думка, 1992. – Вип. 1. – С. 127 – 131.
 11. Чугаев Д.А. Коммунистическая партия – организатор советского многонационального государства (1917 – 1924 гг.) – М.: Государственное издательство политической литературы, 1954. – 120 с.
 12. Якубовская С.И. Строительство Союзного Советского социалистического государства в 1922 – 1925 гг. – М.: Издательство Академии Наук СССР, 1960. – 402 с.
 13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. Р-сч. – Оп. 2. – Спр. 85. – 9 арк.
 14. ЦДАВО України. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 18. – 255 арк.
 15. ЦДАВО України. – Ф. Р-4сч. – Оп. 1. – Спр. 639. – 90 арк.
 16. ЦДАВО України. – Ф. Р-4сч. – Оп. 1. – Спр. 618. – 8 арк.
 17. ЦДАВО України. – Ф. Р-4сч. – Оп. 1. – Спр. 620. – 6 арк.
 18. Дмитрасевич Н.О. Репараційні угоди Раднаркому УСРР як інструмент міжнародної легітимізації Української радянської держави // Часопис Київського університету права. – 2010/2. – С. 65 – 67.
 19. ЦДАВОУ. – Ф. 4сч. – Оп. 1. – Спр. 560.
 20. ЦДАВО. – Ф. Р – 4 сч. – Оп. 1. – Спр. 681.
 21. ЦДАВО. – Ф. Р – 4 сч. – Оп. 1. – Спр. 680.
 22. ЦДАВО України. – Ф. Р-4сч. – Оп. 1. – Спр. 639. – 90 арк.
 23. ЦДАВО. – Ф. Р – 4 сч. – Оп. 1. – Спр. 86.
 24. Документы внешней политики СССР: В 3-х т. – Т. 3. – М., 1959.
 25. ЦДАВО України. – Ф. Р – 4 сч. – Оп. 1. – Спр. 15. – 343 арк.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2015

REFERENCES:

1. Vedenyeyev, D. Nihilizm tut nedorechnyy. Istoriya dyplomatychnoy sluzhby Radyans'koyi Ukrayiny 1917 – 1923 rokiv (Nihilism is inappropriate. History of the diplomatic service of the Soviet Ukraine 1917 - 1923). *Polityka i chas*, 2001, no. 216, June, pp. 88 – 95.
2. Danylenko, V.M., Kas'yanov, H.V., Kul'chyts'kyi, S.V. Stalinizm na Ukrayini: 20 – 30-ti roky (Stalinism in Ukraine : 20 - 30 years). К.: *Lybid'*, 1991, 344 p.
3. Yefimenko, V. Stvorennya Povnovazhnogo predstavnytstva USRR v RSFR (Create a plenipotentiaries of SSR in RSFSR). *Problemy istoriyi Ukrayiny: fakty, sudzhennya, poshuky: Mizhvidomchyy zbirnyk naukovykh prats'*, К.: *Institut istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny*, 2010, no. 19, pp. 16 – 33.
4. Ystoryya natsyonal'no-hosudarstvennoho stroytel'stva v SSSR. 1917 – 1978. V 2-kh t. (The history of the national- state-owned construction in the USSR. 1917 - 1978. In 2 t). М.: *Misl'*, 1979, 424 p.
5. Kostyuk, H. Stalinizm v Ukrayini (Heneza i naslidky). Doslidzhennya i sposterezhennya suchasnyka (Stalinism in Ukraine (genesis and consequences). Research and observation contemporary). Kyiv: *Vydavnytstvo «Smolosky»*, 1995.
6. Krokhokyn, A.M. Postoyannyye Predstavnytel'stva – orhany svyazy Sovetov Mynystrov soyuznykh respublyk s Sovetom Mynystrov SSSR (Permanent Representation - authorities regard the Council of Ministers of the Union Republics with the Council of Ministers of the USSR). *Sovetskoe hosudarstvo y pravo*, 1962, no. 11, november, pp. 89 – 97.
7. Martsenyuk, L.M. Politychnyy status Ukrayiny v konteksti realizatsiyi stratehichnoho kursu RKP(b) (1918 – 20-ti roky) (The political status of Ukraine in the context of the strategic course of the RCP (b) (1918 - 20 years). К., 1997, 32 p.
8. Martsenyuk, L.M. Ukrayins'ka radyans'ka derzhavnist' v konteksti realizatsiyi bil'shovyts'koyi modeli tsentralizovanoyi derzhavy. 1918 – 1929 rr. (Istorychni aspekty problemy) (Ukrainian Soviet statehood in the context of the Bolshevik model of a centralized state. 1918 - 1929 years. (Historical aspects): Avtoref. dys. na zdobuttya naukovoho stupenya kand. ist. nauk: spetsial'nist' 07.00.01 – History of Ukraine). Kyiv, 1998, 20 p.
9. Muksynov, Y.Sh. Sovet mynystrov soyuznoy respublyky (The Council of Ministers of the Union Republic). М.: *Yurydycheskaya lyteratura*, 1969, 208 p.
10. Chekhovych, V.A. Postiyne Predstavnytstvo Rady Ministriv Ukrayins'koyi RSR pry Radi Ministriv Soyuzu RSR: istoriya i suchasnist' (Permanent Representation of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR in the Council of Ministers of the USSR : History and Modernity). *Pravova derzhava*, К.: *Naukova dumka*, 1992, vyp. 1, pp. 127 – 131.
11. Chuhaev, D.A. Kommunystycheskaya partyya – orhanyzator sovet • skoho mnohonatsyonal'noho hosudarstva (1917 – 1924 hh.) (Communist Party - the organizer of the multinational Soviet state (1917 - 1924). М.: *Hosudarstvennoe yzdatel'stvo polytycheskoy lyteraturi*, 1954, 120 p.
12. Yakubovskaya, S.Y. Stroytel'stvo Soyuznogo Sovetskogo sotsyalystycheskogo hosudarstva v 1922 – 1925 hh. (Construction Soyuznogo Sovetskaya socialist state in 1922 - 1925 years). М.: *Yzdatel'stvo Akademyy Nauk SSSR*, 1960, 402 p.
13. Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady i upravlinnya Ukrayiny (dali – TsDAVO Ukrayiny) (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 2, case no. 85, amount of folias 9.

14. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 1, no. of description 6, case no. 18, amount of folias 255.
15. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 639, amount of folias 90.
16. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 618, amount of folias 8.
17. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 620, amount of folias 6.
18. *Dmytrasevych N.O.* Reparatsiyni uhody Radnarkomu USRR yak instrument mizhnarodnoyi lehitymizatsiyi Ukrayins'koyiradyans'koyi derzhavy (USRP reparations agreement the CPC as a tool of international legitimation Ukrainian Soviet state) // *Chasopys Kyyvivs'koho universytetu prava.* – 2010/2. – P. 65 – 67.
19. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 560, amount of folias 32.
20. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 681.
21. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 680.
22. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 639.
23. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 86.
24. *Dokumenty vneshney polytyky SSSR: V 3-kh t. T. 3. M., 1959.*
25. TsDAVO Ukrayiny (Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine). Kiev, no. of fund 4, no. of description 1, case no. 15.

Сокирська Влада Володимирівна – кандидат історичних наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини
Адреса: 20300, м. Умань, вул. Садова, 28
E-mail: sokirskavv@mail.ru

Sokyrskaya Vlada Volodymyrivna – PhD in historical science, associate professor
Uman state pedagogical university named P. Tychna
Address: 28, Sadova str., Uman, 20300, Ukraine
E-mail: sokirskavv@mail.ru